

ЮДІН Я. С.,
здобувач

*Інститут
міжнародних відносин
Київського національного
університету
імені Тараса Шевченка*

Виповнюється три роки з часу проведення в Рамбуйє й Парижі організованих міжнародною спільнотою переговорів між сербами та албанцями щодо врегулювання кризи в Косово і Метохії. У 1999 році представники західних держав, НАТО, ОБСЄ та ЗМІ більшості країн світу, включаючи й українські, звинуватили сербську сторону в зриву переговорів і небажанні врегулювати косовську проблему мирним шляхом. Після відмови сербів підписати запропонований договір почалася військово-повітряна операція 19 країн-членів НАТО проти Союзної Республіки Югославія. Поширювалася лише ця версія і будь-які сумніви щодо саме такого перебігу подій не припускалися. Але чи було все так однозначно? Спробуємо проаналізувати й іншу точку зору.

29 січня 1999 року Контактна група (до складу якої входили представники США, Великої Британії, Німеччини, Франції, Італії та Росії) на своєму засіданні в Лондоні прийняла рішення про організацію 6 лютого в Рамбуйє переговорів між сторонами косовського

РАМБУЙЄ (1999 рік): ПЕРЕГОВОРИ ЧИ УЛЬТИМАТУМ?

конфлікту стосовно проекту мирної угоди, яка б базувалась на 10 принципах, вироблених нею. Ці принципи, серед іншого включали до себе положення щодо необхідності припинення вогню, мирного вирішення кризи шляхом переговорів, замороження на три роки прийняття остаточного рішення, заборону всіх односторонніх змін статусу краю, забезпечення територіальної цілісності Югославії, поважання прав усіх етнічних груп, проведення вільних виборів під контролем ОБСЄ, участь міжнародних чинників і співробітництво представників обох сторін у майбутньому врегулюванні кризи та ін¹. Як відзначали деякі авторитетні спостерігачі, запрошення Контактної групи сісти за стіл переговорів носило характер ультиматуму, перш за все по відношенню до югославської федерації, якій загрожували застосуванням військових сил, в разі відмови прибути на переговори³. Ця ультимативна вимога була підтверджена і НАТО. В заяві Північноатлантичної Ради Альянсу від 30 січня 1999 р. наголошується, що в разі відмови прибути на переговори в Рамбуйє, “НАТО готова вжити всіх необхідних заходів” і підкреслюється, що “Генеральний секретар НАТО має право віддати наказ про повітряні удари по цілях на території СРЮ”³.

Уряд Республіки Сербія прийняв десять принципів Контактної групи як базу для підготовки угоди і на своєму засіданні 5 лютого 1999 р. затвердив делегацію Сербії на переговорах у складі 12 осіб на чолі з президентом Республіки Сербія М. Мілутиновичем, причому 9 членів були представниками національних меншин, у т.ч. й албанської, які проживали в Автономному краї Республіки Сербія Косово і Метохія. Албанська делегація з 16 членів складалась, головним чином, з представників незаконного військового терористичного формування – Визвольної армії Косова (ВАК), поміркованої Демократичної ліги Косова на чолі з І. Руговою, а також Об'єднаного демократичного руху на чолі з Р. Чосьей. Очолював делегацію один з керівників бойовиків ВАК Х. Тачі. Політичний представник ВАК А. Демачі відмовився увійти до складу делегації, висловившись проти ведення будь-яких переговорів та укладення угод із Белградом.

Переговори почались 6 лютого в Рамбуйє, але замість обговорення принципів Контактної групи, включаючи й елементи широкої автономії Косова і Метохії, делегаціям було передано лише окремі частини “Тимчасової угоди про мир і самоврядування в Косово”: Рамковий документ та розділи №1 “Конституція Косова”, №3 “Вибори”, №6 “Омбудсман”. Увечері того ж дня делегація Сербії заявила, що принципи, затверджені Контактною групою не втілені в отриманому тексті і запропонувала, щоб обидві делегації підписали заяву про прийняття десяти принципів Контактної групи, як бази для проведення переговорів. 9 лютого делегація Сербії, згідно з рекомендаціями утвореної Контактною групою

для ведення переговорів Трійки (посол США – Хіл, ЄС – Петрич, РФ – Майорський), підписала заяву про прийняття принципів, як основи для пошуку політичного рішення щодо самоврядування в Косово і Метохії, в той час як албанська делегація відмовилась це зробити, оскільки принципи не передбачали незалежності Косово⁴.

13 лютого сербській делегації було передано розділ №4 “Економічні питання”, а 15 лютого – №4а. 16 лютого делегація Сербії, отримавши від Трійки запевнення, що делегації передано всі розділи, котрі затвердила Контактна група, передала міжнародним представникам свої зауваження щодо тексту угоди. В супроводжувальному листі, зокрема, наголошувалося, що “ці зауваження базуються виключно на основних елементах принципів, прийнятих Контактною групою ... і перш за все на положенні щодо поважання суверенітету та територіальної цілісності Сербії і Югославії”⁵.

Косовські албанці відмовлялись зустрітися з делегацією Сербії, незважаючи на її готовність та рекомендації Трійки. На прес-конференції 14 лютого М.Мілутинович підтвердив бажання урядової делегації Сербії зустрітися з представниками албанців і заявив: “Ми пропонуємо албанцям усе, крім незалежності Косово та статусу третьої республіки. Ми виступаємо за надання автономії Косово прямо зараз”. Він наголосив, що уряд Сербії не погоджується лише “з військовою присутністю НАТО на території Сербії”⁶.

15 лютого до Рамбуйє прибула держсекретар США М.Олбрайт, яка у виступі перед обома делегаціями заявила, що “залишилось дуже мало часу”. В зустрічі з М.Мілутиновичем вона, по суті, висунула ультиматум, зазначивши, що СРЮ “побачить повітряні удари НАТО, якщо мирна конференція по Косово не буде успішною”⁷.

Оскільки делегація косовських албанців категорично відмовлялась зустрічатися і говорити з делегацією Сербії, 16 лютого розпочалися інтенсивні переговори експертів Сербії з експертами Контактної групи. Міністри країн-членів Контактної групи на засіданні 20 лютого констатували, що “досягнуто суттєвого прогресу в справі окреслення рамок та політичних розділів “Тимчасової угоди про мир та самоуправління в Косово”⁸.

У свою чергу, М.Олбрайт заявила 22 лютого журналістам, що “лево-ву частку” проблем у Рамбуйє створює Белград, і що “для США є неприйнятним будь-яке рішення крім прийняття всіх положень угоди, включаючи і присутність НАТО”⁹. Глава британської дипломатії Р.Кук в інтерв'ю Бі-Бі-Сі зазначив, що хоча прийняття Белградом політичної частини угоди, яка передбачає суттєву автономію Косова є “значним проривом”, посередники далекі від того, щоб переконати сербів “погодитись на міжнародну військову присутність”¹⁰. Ці твердження пред-

ставників ведучих країн, що звинувачували Сербію у непідписанні угоди, широко розповсюджувались і коментувались світовими ЗМІ, тоді як факт відмови албанців підписати 10 принципів Контактної групи – основу майбутнього договору – майже не згадувався. Так само непомітною залишилась і заява речника ВАК Й.Краснічі, що албанська делегація “ні за яку ціну” не відмовиться від вимоги референдуму про незалежність Косова і “не підпише ніякий договір, який не міститиме гарантій референдуму”¹¹. Виходячи з цього, М.Мілутинович заявив журналістам у Парижі, що “частина міжнародних посередників, в основному члени американської делегації, зробили дуже успішну заміну понять, визначивши головною проблемою введення іноземних військ, а не досягнення політичного договору. Це відкриває справжню мету: введення військ на нашу територію”¹².

Переконливим підтвердженням висновку М.Мілутиновича стали розділи №2 “Поліція та цивільна громадська безпека”, №5 “Імплементация I” та №7 “Імплементация II” (присвячені вводу в Косово іноземних військ), передані делегації Сербії о 19 годині 22 лютого під час переговорів з Трійкою. На цьому засіданні посол Б.Майорський поінформував делегацію Сербії, що “розділи №2 і №7 взагалі не розглядалися Контактною групою, і, відповідно, не є не текстами Контактної групи, а лише її окремих членів; а розділ №5 було розглянуто, але не затверджено на засіданні Контактної групи”¹³. В заяві журналістам Б.Майорський підкреслив, що “Росія вважає, що зараз взагалі не можна говорити про міжнародну військову присутність, оскільки це питання взагалі не існує на жодному рівні, ні до Рамбуйє, ні під час Рамбуйє, ні після Рамбуйє”¹⁴. Беручи до уваги, що делегації Сербії ще 15 лютого було підтверджено, що їй передано повний текст затвердженої угоди, а також заяву Б.Майорського, делегація Сербії відмовилась прийняти будь-які нові розділи, які з власної ініціативи нав’язували західні країни. Вранці наступного дня сербській делегації було надіслано текст “Тимчасової угоди”, до якої крім Рамкового документа входили розділи 1, 2, 3, 4, 4а, 5, 6, 7, 8. Розглянувши отримані документи, делегація Сербії з’ясувала, що 69% тексту вона бачить вперше¹⁵.

Після короткої паузи переговори продовжились в Парижі 15 березня 1999 р. Делегація Сербії звернула увагу Трійки, що з тексту “Тимчасової угоди” вилучені всі положення щодо суверенітету та територіальної цілісності СРЮ і Республіки Сербія. Також, Трійці було повідомлено, що сербська сторона не буде розглядати не прийняті Контактною групою розділи. Зі свого боку, представники косовських албанців підписали “Тимчасову угоду”, наголосивши, що роблять це з розумінням того, що “після трирічного перехідного періоду в Косово відбудеться референдум для з’ясування волі народу, ... після чого

міжнародна конференція затвердить механізм для остаточного вирішення питання Косово у відповідності до ст.І (З) розділу 8¹⁶.

Таким чином, Сербії було фактично висунуто ультиматум: підписати угоду, або бути підданій нападу найпотужнішого у світі воєнного альянсу. Згідно з принципами міжнародного права, це автоматично зробило угоду недійсною. Її зміст так і не було оприлюднено; текст і досі важко знайти в друкованому варіанті. Між тим, угода з Рамбуйє передбачала повну окупацію і суттєвий політичний контроль Косово з боку НАТО, а також окупацію всіх інших частин СРЮ за бажанням Альянсу. Сербська поліція та армія Югославії мали залишити територію Косово і Метохії, в краї залишалася лише невелика кількість прикордонників. Згідно з додатком "В", "особовий склад НАТО разом зі своїми автомобілями, кораблями, літаками та обладнанням мав право необмеженого пересування та безперешкодного доступу по всій території Союзної Республіки Югославія, включаючи її повітряний простір та територіальні води; ... право розбивати табори, проводити маневри та використовувати будь-яку місцевість чи об'єкт для підтримки, навчання та операцій"¹⁷. Далі в документі містяться положення, які звільнювали сили НАТО від необхідності виконувати закони СРЮ та її юрисдикції, а влада СРЮ мала виконувати накази Альянсу "як пріоритетні всіма наявними засобами". Особовий склад сил НАТО має поважати закони СРЮ, але "не порушуючи привілеї та імунітети, які вони мають згідно з угодою"¹⁸. Тобто в угоду були свідомо внесені такі заздалегідь неприйнятні положення.

Дійсно, ніяка незалежна держава не погодилася би з такими умовами. Чи можна уявити, щоб, наприклад, Великобританія (де в Ольстері постійно відбуваються зіткнення католиків і протестантів) дозволила десяткам тисяч іноземних військ, включаючи й російські, іранські, французькі, мати необмежений доступ на всій її території (в т. ч. й до урядових будівель та військових баз)? Або щоб Іспанія (яка бореться з баскськими терористами) чи Франція (що має проблеми з Корсикою) чи Ізраїль (котрий переживає постійні криваві зіткнення з палестинцями), або Туреччина (яка регулярно проводить етнічні чистки в регіонах, населених курдами) погодилися на такі умови?

У Сполучених Штатах багато писалося про переговори у Франції, але жодне видання не згадало про зміст додатку "В"¹⁹. Лише після підписання мирної угоди 3 червня, в американській пресі було оприлюднено, що угода з Рамбуйє передбачала "вільне пересування сил НАТО по всій території Югославії, а не лише в Косово"²⁰. Офіційні чинники НАТО також не розкривають зміст запропонованих Югославії умов присутності сил Альянсу, сором'язливо зазначаючи, що Югославії пропонувалася "стандартна Угода про статус сил, яка використовувалася у багатьох інших випадках"²¹.

Це не єдиний факт, який офіційні чинники НАТО та ЗМІ намагались зробити невідомим світовій громадськості. Поклавши всю провину за недосягнення угоди по Косово на югославську сторону, вони жодним словом не проходили про рішення Народної Скупщини Сербії, прийняте 23 березня 1999 року у відповідь на ультиматум НАТО. В ньому, зокрема, наголошувалось на неприйнятності вимог НАТО щодо окупації СРЮ, містилися заклики до ОБСЄ (виведення місії якої з Косова засуджувалось) та ООН допомогти знайти мирний вихід із ситуації дипломатичним шляхом. “Скупщина Сербії готова одразу ж після підписання політичної угоди про самоврядування Косово і Метохії ... розглянути обсяги і характер міжнародної присутності в автономії для імплементації досягнутої угоди.”²²

Проте, оскільки, як видно з вищевикладеного, в Рамбуйє мали місце не переговори, а висунення ультиматуму, заклики Республіки Сербія не були почуті. Своїми іменами речі назвав спеціальний представник НАТО Р.Холбрук, який прибувши в Белград 22 березня, заявив: “Я приїхав не вести переговори, а пред’явити ультиматум”²³. Лідер опозиційної Демократичної партії Сербії – сьогоднішній президент СРЮ В.Коштуніца – заявив 22 лютого, що запропоновані в Рамбуйє умови “представляють окупацію нашої країни. Для НАТО важливий не політичний договір з албанцями, а контроль над Сербією і Косово”²⁴. Колишній держсекретар і помічник президента США з національної безпеки Г.Кіссінджер також запевняв, що “в Рамбуйє були не переговори, як це часто стверджується, а ультиматум”. Він зазначав, що рішення про бомбардування СРЮ було прийнято ще в лютому, а вимога про введення сил НАТО в Югославію “мала викликати легко прогнозовану сербську відмову, яка б обґрунтувала початок бомбардувань”. Особливе здивування в Г.Кіссінджера виклало те, що таке рішення прийнято адміністрацією, яка “йдучи до влади, декларувала свою відданість Статуту ООН та багатостороннім процедурам”²⁵.

Таким чином, в Рамбуйє Сербії було висунуто ультиматум, що містив вимоги, неприйнятні для будь-якої суверенної держави і з самого початку мета НАТО була не врегулювання кризи, а окупація території суверенної держави. Треба сказати, що в цьому плані НАТО не вигадало нічого нового. Лише в ХХ сторіччі, стара як мир схема використовувалася декілька разів: в 1914 році Австро-Угорщина, шукаючи привід для розв’язання війни висунула Сербії ультиматум зі свідомо неприйнятними умовами; знищенню Чехословаччини напередодні другої світової війни передували нацистський ультиматум та Мюнхенська угода 1938 року; в 1941 році Німеччина висунула ультимативні вимоги (в т.ч. вимога щодо введення своїх військ) Королівству Югославія, які, звичайно, не були прийняті, що стало приводом для збройного нападу. Згадавши ці

прикладі, хотілося б підкреслити, що на момент висунення ультиматумів далеко не всі тогочасні провідні міжнародні чинники вважали їх неприйнятними. Загальновідому негативну оцінку зазначені дії отримали лише з часом. Отже, залишається тільки чекати, сподіваюсь, не довго, щоб і так звані “мирні переговори” в Рамбуїє та їх наслідки отримали, нарешті, більш об’єктивну оцінку.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ P.-M. de La Gorce. Histoire secrete des negociations de Rambouillet // Le Monde Diplomatique. – Mai, 1999. – P.5.
- ² Ibid. – P.4.
- ³ Statement by the North Atlantic Council on Kosovo // Press Release (99)12. – 30 Jan. 1999.
- ⁴ Извештај делегације Владе Републике Србије о разговорима војеним на састанцима у Рамбујеу и Паризу ради утврђивања Споразума о суштинској самоуправи на Косову и Метохији // Велика Србија. – Април 1999. бр.623. – С.3.
- ⁵ Ibid. – С.4.
- ⁶ Да чујемо шта им се то не допада // Глас Јавности. – 13-14. фебруар 1999.
- ⁷ Убудуће, очи у очи // Глас Јавности. – 15. фебруар 1999.
- ⁸ Извештај делегације Владе Републике Србије... – С.4.
- ⁹ Чекам буђење Милошевића // Глас Јавности. – 22. фебруар 1999.
- ¹⁰ Без потписа вам нема наше помоћи // Глас Јавности. – 22. фебруар 1999.
- ¹¹ Референдум услов за албански потпис // Глас Јавности. – 23. фебруар 1999.
- ¹² Ипак смо спасили политички документ // Глас Јавности. – 22. фебруар 1999.
- ¹³ Извештај делегације Владе Републике Србије... – С.4.
- ¹⁴ С.Ђурђевић-Лукић. Париски Преговори // НИН. – бр.2516. – 18. март 1999. – С.3.
- ¹⁵ Izvestaj delegacije vlade Republike Srbije o razgovorima vodenim na sastancima u Rambujeu i Parizu radi utvrdivanja sporazuma o sustinskoj samoupravi na Kosovu i Metohiji // Politika. – 24.mart 1999. – S.1.
- ¹⁶ Извештај делегације Владе Републике Србије... – С.6.
- ¹⁷ Interim Agreement for Peace on Self-government in Kosovo. Rambouillet, France 23february 1999. // <http://www.monde-diplomatique.fr/cahier/kosovo/rambouillet-en>
- ¹⁸ N.Chomsky. Au Kosovo, il y avait une autre solution // Le Monde Diplomatique. – Mars 2000. – P.10.
- ¹⁹ N.Comski. Novi militaristicki humanizam. Lekcije Kosova // Filip Visnic. – Beograd, 2000. – S.129.
- ²⁰ S.Erlander. Crisis in The Balkans // New York Times. – June, 5 1999.
- ²¹ Косово: рік потому. Доповідь Генерального секретаря НАТО лорда Робертсона Порт-Елленського // 2000. – С.23.
- ²² Odluka i zakljucci Narodne Skupstine Republike Srbije // Politika. – 24 mart 1999. – S.2.
- ²³ Киссинджер ставит “двойку” Клинтону // Независимая газета. – 1999. – 9 июня.
- ²⁴ Војислав Коштуница о разговорима у Рамбујеу // Глас Јавности. – 23. фебруар 1999.
- ²⁵ Kissinger H.A. New World Disorder // Newsweek. – May 31, 1999.

Надійшла до редакції 11.02.2002